

MỘT SỐ THÀNH TỰU NGHIÊN CỨU LỊCH SỬ CÁCH MẠNG VIỆT NAM (1919-1945) CỦA CÁC NHÀ SỬ HỌC XÔ VIẾT

PGS. TS Lê Văn Anh

Khoa Lịch sử, Đại học Sư phạm Huế

Việc nghiên cứu lịch sử cách mạng Việt Nam (1919-1945) ở Liên Xô có thể được chia làm hai thời kỳ: sau Cách mạng tháng Mười Nga đến năm 1955 và 1955-1991. Sau đây là một số thành tựu cơ bản của khoa học lịch sử Xô viết nghiên cứu lịch sử cách mạng Việt Nam thời kỳ 1919-1945.

Tác phẩm của B.M.Đansig [1] trong “Tủ sách thuộc địa” của Viện Kinh tế và Chính trị thế giới, được coi là một công trình nghiên cứu đầu tiên về lịch sử Đông Dương và Việt Nam của giới sử Xô viết thời kỳ trước Chiến tranh thế giới thứ Hai. Nội dung chủ yếu của cuốn sách trình bày tình hình kinh tế của các nước Đông Dương từ cuối thế kỷ XIX đến đầu XX. Trong tác phẩm này, tác giả đã dành trọn chương XVIII để trình bày những sự kiện lịch sử chủ yếu của phong trào những sự kiện lịch sử chủ yếu của phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc Đông Dương từ đầu thế kỷ XX đến năm 1930. Lịch sử Lào và Campuchia được tác giả trình bày hết sức hạn chế, nội dung chủ yếu của tác phẩm đề cập đến Việt Nam. Theo như cách đánh giá của các nhà nghiên cứu V.Ia.Vaxilieva, những vấn đề được B.M. Đansig trình bày trong công trình này đã gây được sự chú ý to lớn đối với các công trình nghiên cứu tiếp theo

về lịch sử Đông Dương của các nhà nghiên cứu Xô viết sau này [2;6].

A.A.Guber đã có những đóng góp quan trọng trong thời kỳ đầu tiên nghiên cứu lịch sử các quốc gia trên bán đảo Đông Dương. Năm 1940, khảo luận về lịch sử cận đại các nước Đông Dương được coi là công trình nghiên cứu đầu tiên về mặt phương pháp luận của các nhà nghiên cứu Xô viết về lịch sử Đông Dương¹. Trong đó, A.A.Guber đã trình bày những đặc điểm của cơ sở kinh tế – xã hội các quốc gia trên bán đảo Đông Dương. Ông cũng đề cập đến lịch sử cuộc xâm lược của thực dân Pháp và cuộc đấu tranh kiên cường chống xâm lược của nhân dân các nước Việt Nam, Lào, Campuchia, bên cạnh những vấn đề liên quan đến sự cạnh tranh quyết liệt giữa đế quốc Anh – Pháp tại Xiêm và quá trình hình thành phong trào giải phóng dân tộc. Khi cuộc chiến tranh Thái Bình Dương bắt đầu, tại Liên Xô đã xuất bản một tập sách mỏng của A.A.Guber “Indônêxia và Đông Dương” (M.1942), trong đó tác phẩm đã đưa ra những nhận xét khái quát về vị trí địa lý, tài nguyên thiên nhiên và

¹ Phần khảo luận về “Lịch sử cận đại các nước Đông Dương” được trình bày trong cuốn giáo trình cho các khoa Lịch sử “Lịch sử cận đại các nước thuộc địa và phụ thuộc”, tập I, M.1940.

vị trí chiến lược của các nước Đông Dương cũng như những chính sách của thực dân Pháp và quân phiệt Nhật Bản tại khu vực này.

Cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc Việt Nam chống thực dân Pháp xâm lược trình bày trong bài nghiên cứu của V.Ia. Vaxilieva² được công bố trên các tạp chí “Kinh tế – Chính trị thế giới” (M.1940), Nghiên cứu Lịch sử, (M.1941), Lịch sử Quân sự (M.1941), V.Ia.Vaxilieva đã chứng minh cuộc xâm lăng Bắc bộ – Việt Nam và Campuchia của thực dân Pháp đã gặp phải khó khăn rất to lớn, trước hết là xuất phát từ phương diện quân sự [3;46-51]. Nhận xét này về sau được sự đồng tình của các nhà nghiên cứu Xô viết. Cũng giống như các công trình nghiên cứu khác về Đông Dương trước năm 1945, trong bài nghiên cứu của mình, V.Ia. Vaxilieva chủ yếu đề cập đến phong trào đấu tranh của nhân dân Việt Nam. Bài nghiên cứu đã đưa ra một số đặc điểm về chính sách trong lĩnh vực quân sự của thực dân Pháp, trong đó tác giả đã nhấn mạnh đến việc sử dụng lực lượng vũ trang bản địa chiếm khoảng 2/3 quân đội Pháp tại Đông Dương. Theo tác giả, lực lượng này tiếp tục được tăng thêm số lượng cho đến trước cuộc Chiến tranh thế giới thứ Hai (1939). Các sỹ quan người bản xứ đều được Pháp đào tạo qua các trường quân sự [3,53]. Trong bài nghiên cứu “Lịch sử Đông Dương”, V.Ia. Vaxilieva phân tích rằng, cuộc đấu tranh chống thực dân Pháp xâm lược đã “thống nhất các dân tộc trên bán đảo Đông

Dương”[11;89]. Theo tác giả, đến đầu thập niên 40 thế kỷ XX, sau thất bại của Pháp trong cuộc chiến tranh Pháp - Đức, Đông Dương thuộc Pháp đã trở thành một trong những điểm chủ yếu của cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa đế quốc ở Thái Bình Dương [4;80].

Trước năm 1945 có thể thấy việc tìm hiểu và nghiên cứu phong trào cách mạng Việt Nam (1919-1945) trong các tạp chí xuất hiện ở Liên Xô như: Quốc tế Cộng sản, Kinh tế và Chính trị thế giới, Phong trào cộng nhân quốc tế, Những tài liệu về vấn đề Dân tộc và Thuộc địa [5;38-39]. Các bài báo chủ yếu tập trung đề cập đến cao trào cách mạng 1930-1931, thời kỳ khủng bố trắng 1932-1935 và phong trào Mặt trận Dân chủ 1936-1939, Hầu hết các bài báo đều lấy tiêu đề về Đông Dương, nhưng nội dung chủ yếu trình bày về phong trào cách mạng Việt Nam thời kỳ 1930-1939. Điều này cũng phù hợp với thực tế lúc đó, vì trong ba nước Việt Nam, Lào, Campuchia thì phong trào cách mạng chủ yếu phát triển ở Việt Nam. Mặt khác, đối với các nhà nghiên cứu Xô viết lúc bấy giờ, những thông tin về cách mạng Việt Nam, ở mức độ nào đó, có nhiều và nhanh so với Lào và Campuchia về vấn đề này, nhà nghiên cứu V.Ia. Vaxilieva trong bài báo nhan đề “Lịch sử cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc của nhân dân Đông Dương” [3;48] đã có những nhận xét tương tự.

Năm 1945, Cách mạng tháng Tám tháng lợi Việt Nam dân chủ cộng hòa ra đời được coi là một dấu ấn to lớn đối với phong trào cách mạng thế giới. Tại Liên Xô, Viện sỹ A.A.Guber và V.I.Vaxilieva đã trở thành những người chủ xướng nghiên cứu lịch sử

² V.I.Vaxilieva “Đế quốc thực dân được thành lập như thế nào?” Tạp chí Kinh tế – Chính trị thế giới, M. 1940, số 1; “Lịch sử Đông Dương”, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, M.1941, số 3; “Lịch sử cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc Đông Dương”, Tạp chí Lịch sử quân sự, M.1941, số 4.

Việt Nam. Cuối thập niên 40 đầu thập niên 50, A.A.Guber đã công bố một số tác phẩm và các bài nghiên cứu soi sáng những vấn đề quan trọng trong cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc của nhân dân Việt Nam. Tác giả đặc biệt quan tâm đến sự sắp xếp các giai cấp, các lực lượng chính trị trong cuộc đấu tranh cách mạng và lịch sử Việt Nam trong thời kỳ bị phát xít Nhật chiếm đóng³. Chương về “Lịch sử cận đại Việt Nam” trong cuốn giáo trình xuất bản năm 1952 đã trở thành một hiện tượng quan trọng trong lĩnh vực Việt Nam học của Xô viết thời kỳ này [6;57-95]. Trong đó, lịch sử Việt Nam từ năm 1870 đến cuối Chiến tranh thế giới thứ Nhất đã được xem xét. Đặc biệt A.A.Guber tập trung phân tích về tính chất chế độ thực dân của Pháp và cuộc đấu tranh giành độc lập dân tộc của nhân dân Việt Nam.

Năm 1954, cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp của nhân dân Việt Nam kết thúc thắng lợi với chiến thắng lịch sử Điện Biên Phủ, hoà bình đã được xác lập ở Đông Dương và Việt Nam. Thắng lợi của cách mạng Việt Nam đã được sự chào đón nồng nhiệt tại đất nước Xô viết. Đối với giới khoa học lịch sử, lịch sử Việt Nam đã trở thành một trong những đối tượng nghiên cứu được đặc biệt quan tâm. Tại Liên Xô, đây cũng là thời điểm xuất hiện những quan điểm mới về việc đánh giá phong trào giải phóng dân tộc trong

các nước thuộc địa và phụ thuộc đã được thông qua tại Đại hội lần thứ XX của Đảng Cộng sản Liên Xô, cũng như Hội nghị Phong trào Cộng sản và Công nhân quốc tế năm 1957 và 1960. Những quan điểm này mở ra khả năng rộng lớn hơn cho việc nghiên cứu phong trào giải phóng dân tộc nói chung và cuộc đấu tranh cách mạng của nhân dân Việt Nam nói riêng. Chính trong thời gian này, các nhà phương Đông học Xô viết bắt đầu đẩy mạnh nghiên cứu những vấn đề lịch sử các nước Đông Nam Á và kết quả đã công bố hàng loạt công trình nghiên cứu soi sáng về phong trào giải phóng dân tộc ở Việt Nam.

Khi nghiên cứu giai đoạn chủ nghĩa thực dân ở Việt Nam, Viện sỹ A.A.Guber đã lưu ý các nhà nghiên cứu phải quan tâm đến các vấn đề cơ bản như: chính sách của chế độ thực dân, các phương pháp bóc lột kinh tế, sự lệ thuộc về chính trị và văn hoá, tiến trình chuyển biến xã hội, sự hình thành các giai cấp mới, sự phát sinh và phát triển của phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc. Ông cho rằng, tất cả những tiến trình lịch sử này phải được xem xét trong mối liên hệ hiện có với các sự kiện và bối cảnh quốc tế. Mặc dù theo Viện sỹ A.A.Guber, những nhân tố bên ngoài không thể đóng vai trò quyết định [7;2]. Ông nhấn mạnh: “Những nguyên nhân chủ yếu của sự phát triển mạnh mẽ phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc của nhân dân Việt Nam, sự tranh giành bá quyền lãnh đạo của giai cấp vô sản trong cuộc đấu tranh này được coi là cơ sở quan trọng nhất” [7;4-5].

Trong bản nhận xét luận án TS. Khoa học Lịch sử của M.A.Tresov “Một số đặc điểm của sự ra đời và hình thành giai cấp tư sản Việt Nam” (1965). A.A.Guber cho rằng:

³ Xem A.A.Guber “Cái gì xảy ra ở Indônêxia và Đông Dương”, “Thời đại mới”, M.1955, số 11, tr10-11; “Đông Dương thuộc Pháp”; “Thời đại mới”, M. 1946, số 4, tr 20-26; “Nhân dân Việt Nam trong cuộc đấu tranh vì độc lập và dân chủ”, “Những vấn đề lịch sử”, M. 1940, số 10, tr. 37-60; “Việt Nam trong và sau Chiến tranh thế giới lần thứ Hai” (các bài thuyết trình), M.1950; “Việt Nam – lược khảo lịch sử” M.1951, tập 9; “Indônêxia, Việt Nam, Philippin” trong cuốn “Lịch sử cận đại các nước phương Đông” M.1952.

“Việc nghiên cứu tiến trình hình thành giai cấp trong các nước thuộc địa và phụ thuộc được coi là nhiệm vụ quan trọng nhưng cũng hết sức khó khăn, phức tạp” [6;76]. Ông đã phân tích một cách thuyết phục khi cho rằng, những điều kiện tiên quyết cho bá quyền lãnh đạo của giai cấp công nhân Việt Nam trong tiến trình đấu tranh giải phóng dân tộc liên quan “với việc đẩy nhanh tiến trình hình thành các giai cấp và giải phóng đất nước” [7;9]. Theo ý kiến của A.A.Guber, trong phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc của Việt Nam đầu thế kỷ XX đã xuất hiện hai khuynh hướng: Khuynh hướng liên quan đến “vấn đề bạo lực và cách mạng để đuổi cổ bọn thực dân”, khuynh hướng “Cải cách từ phía thực dân Pháp”. Hai khuynh hướng này đã trở thành những khuynh hướng cơ bản trong phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc Việt Nam cho đến khi giai cấp vô sản bước lên vũ đài chính trị như một lực lượng độc lập, đấu tranh để giành quyền lãnh đạo cách mạng [7;11]. Theo các nhà nghiên cứu Xô viết, mặc dù tư tưởng này là nhận xét của Viện sỹ A.A.Guber, nhưng điều này có thể là tình hình chung cho các nước thuộc địa và phụ thuộc khác. A.A.Guber đã chỉ rõ tầng lớp trí thức Việt Nam cũng mang một đặc tính cơ hữu đã có là sự ảo tưởng, kỳ vọng vào cải cách từ phía thực dân. Theo ông, “khả năng tiến hành cải cách bên trên là ảo tưởng, nó nhiệm không chỉ đối với những đại diện của giai cấp địa chủ – phong kiến, trí thức tư sản mà còn cả một bộ phận trí thức khác nữa” [7,15].

Theo nhà sử học E.I.Gubevuseva, một trong những nhiệm vụ quan trọng bậc nhất khi nghiên cứu lịch sử cách mạng Việt Nam... “đó là sự nghiên cứu tiến trình giai

cấp công nhân lãnh đạo trong phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc ở một nước thuộc địa và phụ thuộc” [6;8]. A.A.Guber chỉ rõ: “Ở Việt Nam, giai cấp công nhân đã đảm bảo được quyền lãnh đạo tuyệt đối của mình trong Cách mạng tháng Tám năm 1945 và vai trò lãnh đạo của mình trong nhà nước Việt Nam dân chủ cộng hòa” [6;9]. Ông đã nghiên cứu tìm ra những nguyên nhân dẫn đến việc giai cấp tư sản Việt Nam không thể trở thành lực lượng lãnh đạo đất nước. Theo A.A.Guber, sở dĩ giai cấp tư sản dân tộc Việt Nam không thể trở thành lực lượng lãnh đạo cách mạng vì bản thân họ thiếu ỉnht kiên nhẫn và không triệt để trong mối quan hệ với chế độ thực dân. Và mối quan hệ giữa giai cấp tư sản dân tộc Việt Nam với chủ nghĩa đế quốc là nguyên nhân cơ bản nhất của vấn đề này. Ông đã lưu ý rằng, sự bảo tồn quan hệ nửa phong kiến ở nông thôn đã ràng buộc ngay cả giai cấp tư sản dân tộc: “Một bộ phận giai cấp tư sản dân tộc, họ buộc phải phục vụ cho các tổ chức độc quyền nước ngoài với tư cách là người bạn hàng phụ thuộc và thường xuyên... Họ hùn vốn vào ruộng đất” [8;5]. Từ thực tế đó ông cho rằng, giai cấp tư sản dân tộc Việt Nam đã không thể khác phục được những hạn chế của giai cấp mình trên con đường phát triển giải phóng dân tộc.

A.A.Guber không nghiên cứu đầy đủ và toàn diện lịch sử Việt Nam, nhưng tư tưởng của ông được thể hiện trong các công trình nghiên cứu, trong các bản nhận xét, đánh giá các luận án Tiến sĩ khoa học Lịch sử đã góp phần thúc đẩy các học trò của ông sáng tạo ra những công trình nghiên cứu mới và sâu sắc về lịch sử Việt Nam. A.A.Guber cho rằng: “... Ngành Việt Nam học, thực tế trong

khoa học lịch sử Xô viết còn hết sức non trẻ như chính sự trẻ tuổi của nước Việt Nam dân chủ cộng hoà. Chỉ sau Chiến tranh thế giới lần thứ Hai mới có thể nói về sự bắt đầu thực sự nghiên cứu lịch sử, văn hoá, ngôn ngữ Việt Nam của các nhà nghiên cứu Xô viết” [6;10-11]

Đầu thập niên 50 thế kỷ XX, nghiên cứu lịch sử Việt Nam được đẩy mạnh hơn ở Liên Xô. Mạng lưới các viện nghiên cứu, các trường đại học tham gia đào tạo các chuyên gia về Việt Nam đã được mở rộng. Sự trao đổi, hợp tác về văn hoá, khoa học giữa Việt Nam và Liên Xô đã giúp cho các chuyên gia Việt Nam học Xô viết có điều kiện xâm nhập và thu nhập các tư liệu về lịch sử Việt Nam. Đặc biệt những đợt tham quan, thực tế tại Việt Nam đã tạo điều kiện thuận lợi cho các nhà nghiên cứu Xô viết sử dụng rộng rãi tư liệu, tài liệu lưu trữ của các cơ quan khoa học Việt Nam cho công trình nghiên cứu của mình. Lịch sử cách mạng Việt Nam (1919-1945) đã được xem xét trong các công trình nghiên cứu của nhà Việt Nam học Xô viết X.A. Mkhitarian: “*Cuộc đấu tranh của nhân dân Việt Nam, Lào, Campuchia vì độc lập dân tộc, dân chủ và hoà bình*”, M.1945; “*Cuộc đấu tranh của nhân dân Việt Nam vì độc lập dân tộc, dân chủ và hoà bình*”, M.1957; “*Giai cấp công nhân và phong trào công đoàn Việt Nam*”, M.1960; “*Phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc Việt Nam trước khi thành lập nước Việt Nam dân chủ cộng hoà*”, M.1960; “*Sự phát triển của phong trào công nhân và phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam giai đoạn 1929-1930 và sự thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam*”, trong cuốn “*Lịch sử Việt Nam hiện đại*”, M.1963; “*Cách mạng tháng Mười vĩ đại và sự truyền bá chủ*

nghĩa Mác – Lênin vào Việt Nam (đến giữa thế kỷ XX),” trong cuốn “*Lịch sử Việt Nam hiện đại*”, M.1963; “*Sự hình thành giai cấp công nhân Việt Nam*”, tạp chí “*Các dân tộc Á - Phi*”, M. 1965, số 2. Những kết quả nghiên cứu trong nhiều năm của ông đã được trình bày trong luận án Tiến sỹ khoa học “*Giai cấp công nhân và phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam 1985- 1930*” [9]. Luận án đã nghiên cứu nhiều lĩnh vực rộng lớn của một loạt vấn đề bao trùm các lĩnh vực kinh tế, xã hội và tư tưởng, đồng thời giải quyết những nội dung rất quan trọng trong phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam, chẳng hạn: sự hình thành và phát triển của giai cấp công nhân, giai cấp tư sản dân tộc, những khuynh hướng tư tưởng trong cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc. Tác giả luận án đã sử dụng một khối lượng tư liệu lưu trữ lớn của các địa phương và trung ương trong các đợt đi thực tế tại Việt Nam. Khi đánh giá công trình này của X.A. Mkhitarian, nhà nghiên cứu I.I. Podcôpaev đã viết: “Xét về tổng thể, tác phẩm được đánh giá rất cao không chỉ bởi vì nó đã triển khai hướng nghiên cứu dựa trên việc sử dụng khối lượng tư liệu đồ sộ bằng các ngôn ngữ Việt Nam, Pháp và các ngôn ngữ khác, mà còn đặt ra những vấn đề mang tính nguyên tắc khi nghiên cứu lịch sử chính trị Việt Nam và tạo sự thu hút đối với các nhà nghiên cứu về lịch sử đất nước này trong tương lai” [11;165-166].

Một loạt vấn đề liên quan đến phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc Việt Nam cũng đã được soi sáng trong các công trình nghiên cứu của V.Ph.Morgvinova, G.G. Côtrevcô, Iu.P. Demenchev, I.A.Ognhecheva, N.N. Melic-Gaicadôva, V.Pavloxki,

R.A.Popovkina, M.A.Siltova.⁴ Chẳng hạn, trong công trình chung của V.Ph.Morodviov và A.P.Siltova, các tác giả đã chứng minh tiến trình phát triển và các giai đoạn cơ bản của cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc của nhân dân Việt Nam từ thời điểm xâm lăng Việt Nam của thực dân Pháp từ giữa thế kỷ XIX đến Cách mạng tháng Tám 1945. Tác phẩm nghiên cứu này đã gây được sự chú ý cho giới khoa học và độc giả Xô viết với việc trình bày một loạt các sự kiện lịch sử Việt Nam thời kỳ này trên cơ sở hàng loạt tư liệu gốc tiếng Pháp, Việt Nam mà trước đây chưa được công bố tại Liên Xô. Trên cơ sở xem xét tiến trình vận động của Cách mạng tháng Tám 1945, hai tác giả A.G.Budanov và G.Sh.Kim đã rút ra những quy luật cơ bản của cuộc khởi nghĩa giành chính quyền ở Việt Nam [12].

Quá trình hình thành giai cấp tư sản dân tộc và vai trò của nó trong cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc Việt Nam đã được xem xét, soi sáng trong các công trình nghiên cứu của O.V.Novacova, M.A.Trescov⁵. Một loạt

vấn đề liên quan đến sự hình thành, phát triển của giai cấp công nhân, phong trào công nhân, các giai đoạn cụ thể trong quá trình phát triển của cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc Việt Nam đã được nghiên cứu trong nhiều luận án tiến sỹ Sử học Xô viết: {V.A.Delenxov, "*Sự hình thành và phát triển của giai cấp công nhân Việt Nam (Thời kỳ đầu của cuộc tổng khủng hoảng chủ nghĩa tư bản 1914- 1939)*", M.1955; L.V.Svapx, "*Về vai trò lãnh đạo của giai cấp công nhân Việt Nam trong cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc (1930-1931)*" M.1962; A.P.Siltova, "*Phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam trong thời kỳ Chiến tranh thế giới thứ Hai và thắng lợi của cuộc Cách mạng tháng Tám*", NM.1958; O.V. Novacova, "*Chính sách của chủ nghĩa thực dân và phong trào giải phóng dân tộc ở Việt Nam 1917-1929*", M.1967...

Trên cơ sở những thành tựu của ngành Việt Nam học Xô viết cuối thập niên 70 thế kỷ XX, công trình chuyên khảo "*Lịch sử Việt Nam thời kỳ hiện đại (1917-1965)*" đã được công bố với sự tham gia của một tập thể các nhà Việt Nam học thuộc Viện Phương Đông của Viện Hàn lâm khoa học Liên Xô cùng các chuyên gia về Việt Nam từ các Viện khác nhau của Viện Hàn lâm khoa học Liên Xô, trường Đại học Tổng hợp Quốc gia

⁴ Xem: V.Ph.Morgvinova, A.P.Siltova, "*Phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc Việt Nam 1858- 1945*", M.1958; G.G.Côtrevcô, "*Việt Nam, Campuchia, Lào*", M.1955; "*Campuchia hiện đại (1941-1945)*", M.1967; Iu.P.Dèmenchev, "*phong trào quần chúng ở Đông Dương*", *Tạp chí Các dân tộc Á - Phi*, M.1974, số 1; I.A.Ognhetov, "*Quốc tế Cộng sản và phương Đông*", M. 1969; "*vấn đề về mối quan hệ giữa cách mạng Việt Nam với tiến trình cách mạng thế giới*" trong cuốn "*Đông Nam Á - lịch sử hiện đại*", M.1983; M.N.Meliec - Gaicadova, "*Mặt trận nhân dân Pháp và phong trào giải phóng dân tộc ở Việt Nam*", *Tạp chí Các dân tộc Á - Phi*, M.1968, số 2.

⁵ Xem: O.Vnovacova "*Một số đặc điểm của chính sách thực dân Pháp và các khuynh hướng chính trị tư*

sản ở Việt Nam trong những năm 20" trong cuốn "*Hội thảo các nhà nghiên cứu trẻ và nghiên cứu sinh*" (Viện Các dân tộc châu Á thuộc VHLKH Liên Xô), M.1968; "*Những đặc điểm mới của chính sách thực dân Pháp ở Đông Dương sau cuộc Cách mạng XHCN tháng Mười vĩ đại*", M.1966; "*Những khuynh hướng tư sản chủ yếu ở Việt Nam trong những năm 20 và chính sách của Pháp*" trong cuốn "*Các nước Viễn Đông và Đông Nam Á*", M. 1967; "*Vai trò của những khuynh hướng dân chủ tư sản trong phong trào giải phóng dân tộc ở Việt Nam*", *Tạp chí Các dân tộc Á - Phi*, M. 1968; "*Những đặc điểm hình thành giai cấp tư sản dân tộc ở Việt Nam*" M.1968.

Matxcova và các cơ quan nghiên cứu khác. Ban biên tập bao gồm các nhà khoa học nổi tiếng trong lĩnh vực nghiên cứu Việt Nam: A.A.Guber, A.G.Budanov, N.I.Melic-Gaicadova, X.A.Mikhitarian. Có thể nói lần đầu tiên ở Liên Xô có một công trình nghiên cứu về lịch sử Việt Nam đã phức tạp được một bức tranh rộng lớn, sinh động về đời sống chính trị-kinh tế Việt Nam từ năm 1917 đến 1965. Tác phẩm đã đề cập khá toàn diện đến tiến trình vận động của lịch sử Việt Nam sau năm 1917: "Lịch sử phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc; thắng lợi của Cách mạng tháng Tám 1945; cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp (1946-1954); công cuộc xây dựng xã hội chủ nghĩa ở miền bắc và cuộc đấu tranh vì tự do và độc lập ở miền Nam".

Mùa xuân năm 1975, miền Nam Việt Nam đã được giải phóng hoàn toàn khỏi ách đô hộ của chủ nghĩa thực dân kiểu mới, cả nước Việt Nam bắt tay vào sự nghiệp xây dựng cuộc sống mới. Trong tình hình mới của quốc tế và khu vực, quan hệ Việt Nam - Liên Xô tiếp tục được nâng cao và phát triển. Cuối năm 1978, Hiệp ước Hợp tác và Hữu nghị Việt-Xô đã được ký kết, tạo ra nhiều khả năng tốt đẹp cho sự nghiệp hợp tác giữa hai nước. Trong lĩnh vực sử học, các nhà nghiên cứu Xô viết tiếp tục mở rộng nghiên cứu lịch sử, chính trị, văn hoá Việt Nam. Những vấn đề về lịch sử cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc Việt Nam (1919-1945) đã được soi sáng trong các công trình nghiên cứu của I.A. Ognhetov, N.N. Vetimirova, M.P. Ixaev, phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam đã được xem xét nghiêm túc trong công trình nghiên cứu của X.X. Modenov,

V.A. Cozenicov⁶. Những khuynh hướng cơ bản trong phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam được xem xét nghiêm túc trong công trình nghiên cứu của X.A. Mikhitarian và T.T. Mkhitarian "*Cách mạng Việt Nam – Những vấn đề lý luận và thực tiễn*" [10]. Công trình đã nghiên cứu khá toàn diện tiến trình phát triển của cách mạng Việt Nam. Trung tâm chú ý của các tác giả là những vấn đề sau đây: Động lực và tính chất của cách mạng Việt Nam; Cuộc đấu tranh của nhân dân Việt Nam dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản (1930-1945); Cách mạng tháng Tám 1945; Cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp (1946-1954); Công cuộc cải tạo XHCN và xây dựng CNXH ở miền Bắc và cuộc đấu tranh kiên cường nhằm thực hiện thắng lợi cuộc cách mạng dân tộc dân chủ ở miền Nam (1954-1975); Xây dựng CNXH ở nước Việt Nam thống nhất, độc lập.

Sau năm 1975, quan hệ hợp tác giữa Viện Hàn lâm khoa học Liên Xô và Ủy ban khoa học Xã hội Việt Nam đã có những bước tiến quan trọng. Sự hợp tác giữa Viện Sử hai nước được thể hiện qua các công trình nghiên cứu tập thể về phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam (đầu thế kỷ XX đến 1945): "*Giai cấp công nhân Việt Nam trong cuộc cách mạng giải phóng dân tộc và cách mạng xã hội chủ nghĩa Mác – Lênin vào Việt Nam*" NXB Khoa học, M.1982; "*Sự truyền bá chủ nghĩa Mác – Lênin vào Việt Nam*" NXB Khoa học, M.1982. Công trình "*Giai cấp*

⁶ Xem I.A. Ognhetov, "*Vấn đề về mối quan hệ giữa cách mạng Việt Nam và tiến trình cách mạng thế giới*" trong sách "Đông Nam Á...", M.P. Ixaev, "Tiến trình cách mạng hiện đại ở các nước Đông Dương", M.1985; X.X. Modenov, "*Lịch sử cuộc xâm lược các nước Việt Nam. Lào Campuchia*", M.1983;...

công nhân Việt Nam trong cuộc cách mạng giải phóng dân tộc và cách mạng xã hội chủ nghĩa” đã trình bày và phân tích về: Tiến trình hình thành giai cấp công nhân Việt Nam; Ảnh hưởng của Cách mạng XHCN tháng Mười đối với phong trào cách mạng Việt Nam; Vai trò của Hồ Chí Minh trong việc truyền bá chủ nghĩa Mác – Lênin vào Việt Nam; Các giai đoạn phát triển của phong trào công nhân Việt Nam với phong trào công đoàn thế giới. Trong tác phẩm “*Sự truyền bá chủ nghĩa Mác – Lênin vào Việt Nam*”, tập thể tác giả Liên Xô và Việt Nam đã thống nhất trong việc xem xét những hoạt động lý luận của các nhà Mác xít Việt Nam, mà trước hết là Hồ Chí Minh trong quá trình truyền bá chủ nghĩa Mác – Lênin vào Việt Nam, quá trình thống nhất chủ nghĩa Mác – Lênin với phong trào công nhân và lịch sử thành lập Đảng Cộng sản Đông Dương.

Điểm lại có tính hệ thống những thành tựu của giới sử học Xô viết nghiên cứu lịch sử cách mạng Việt Nam thời kỳ 1919 – 1945 nhằm khẳng định những đóng góp của ngành Việt Nam học Xô viết trong nền sử học Mác xít Liên Xô; Mặt khác cũng thấy được những đóng góp rất đáng trân trọng về phương diện khoa học của các nhà sử học Xô viết đối với lịch sử Việt Nam. Ở một phương diện nào đó, những công trình nghiên cứu của các nhà sử học Liên Xô gợi mở cho chúng ta – giới Sử học Việt Nam, những hướng đi, cách tiếp cận vấn đề khoa học lịch sử cụ thể. Có thể nói rằng, ngành Phương Đông học nói chung, ngành Việt Nam học nói riêng ở Liên Xô còn rất trẻ, nhưng những kết quả nghiên cứu về phương Đông và Việt Nam của họ rất đáng trân trọng. Trong tâm khảm người Việt Nam có một quá khứ hào hùng của đất nước Xô

viết cũng như trong di sản khoa học lịch sử Việt Nam có những đóng góp quan trọng của giới sử học Xô viết nghiên cứu về lịch sử Việt Nam.

Tài liệu tham khảo

1. Đanxich.B.M, *Đông Dương*, M.1931.
2. Grammticov.G.V, *Tiến trình cách mạng Việt Nam (1930 – 1945)*, M.1977.
3. Guber.A.A, *Việt Nam*, trong “Lịch sử cận đại các nước thuộc địa và phụ thuộc”, tập 1, M.1940.
4. Guber.A.A, *Điều gì xảy ra ở Indônêxia và Đông Dương*, Tạp chí “Thời đại mới”, M.1955, số 11.
5. Guber.A.A, *Đông Dương thuộc Pháp*, Tạp chí “Thời đại mới”, M.1946, số 4.
6. Guber.A.A, *Cuộc đấu tranh của nhân dân Việt Nam*, Tạp chí “Những vấn đề lịch sử”, M.1949, số 10.
7. Guber.A.A, *Indônêxia, Việt Nam, Philippin*, trong “Lịch sử cận đại các nước phương Đông”, M.1952.
8. Guber.A.A (chủ biên), *Lịch sử Việt Nam hiện đại (1917 – 1965)*, M.1971.
9. Ixaev M.P, *Tiến trình cách mạng hiện nay ở các nước Đông Dương*, M.1985.
10. Mkhitarian X.A, Mkhitarian T.T, *Cách mạng Việt Nam – những vấn đề lý luận và thực tiễn*, M.1986.
11. Podropaev N.N, Mkhitarian X.A, *Giai cấp công nhân và phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam (1885 – 1930)*, Tạp chí “Các dân tộc Á - Phi”, M.1968, số 3.
12. Pudanov A.G, Kim G.Ph, *Chiến tranh thế giới thứ hai và thắng lợi của cách mạng DTDCND ở Việt Nam và Triều Tiên*, Tạp chí “Các dân tộc Á - Phi”, M.1965, số 5.